

گزارش

«شرق» از شوک‌های پی‌درپی به بازار حمل‌ونقل هوایی گزارش می‌دهد

صنعت هوایی، در گیر بقا

ایران که زمانی بزرگ‌ترین ایرلاین خاورمیانه را در اختیار داشت و بنا بود براساس سند چشم‌انداز ۲۰ساله به قطب هوانوردی منطقه تبدیل شود، حالا نتنها با فاصله زیاد از رقبای خود جا مانده است، بلکه این روزها با وضعیت بقا دست‌وپنجه نرم می‌کند.

ناوگان زمین‌گیر صنعت هوایی

سازمان هواپیمایی کشوری بارها اعلام کرده است که صنعت حمل‌ونقل هوایی کشور به ۵۵۰ فروند هواپیما نیاز دارد، در این حدود ۳۳۰ هواپیما وجود دارد که بنا بر روایاتی نزدیک به ۷۰ تا ۸۰ درصد ناوگان هوایی زمین‌گیر هستند.

براساس آمار برخی مدیران صنعت هوایی، تعداد هواپیماهای فعال تا ۷۵ فروند کاهش داشته است و برخی دیگر این رقم را تا ۹۸ فروند هواپیمای فعال دانسته‌اند. به عبارت دیگر و بر مبنای این ادعاها می‌توان گفت هم‌اکنون چیزی حدود ۲۲ تا ۳۰ درصد ناوگان هوایی ایران فعال هستند که این موضوع از نظر فعالان صنعت هوایی تهدیدی جدی برای این صنعت به شمار می‌آید. گذشته از شمار ناوگان صنعت هوایی، براساس آمار سازمان هواپیمایی کشوری، میانگین سن هواپیماهای عملیاتی بین ۲۶ تا ۲۷ سال اعلام شده است. این در حالی است که هواپیماهای فرسوده‌تری در خطوط عملیاتی فعال است که قدمت آنها به نسل دوم هواپیماهای تجاری برمی‌گردد. استفاده از هواپیماهای منسوخ در خطوط هوایی ایران در شرایطی است که در بازار هوایی جهان هواپیماهای نسل چهارم وارد شده و بسیاری از ایرلاین‌های منطقه ناوگان خود را با پیشرفته‌ترین هواپیماهای مسافربری به‌روزرسانی کرده‌اند.

علیرضا منطری، معاون سابق سازمان هواپیمایی، پیش‌ازاین به «شرق» گفته بود که سن بالای هواپیماها عملیاتی کشور باعث کاهش شدید بهره‌وری در صنعت هوایی شده است و بسیاری از هواپیماهای موجود توان پرواز بیشتر از دو نوبت در روز را ندارند و همین مسئله سبب شده است عرضه بلیت از تقاضا عقب بیفتد و بهره‌وری پایین از یک سمت باعث ضرر و زیان گسترده شرکت‌های هواپیمایی شود و از سوی دیگر مصرف‌کننده و مسافر از تأخیر زاد هواپیما و قیمت بالای بلیت ناشی از کمبود عرضه و کاهش بهره‌وری ناراضی باشد.

شوک‌های متعدد به صنعت هوایی

ماجرا حالا از این مسئله فراتر رفته است و سیاست‌گذاری‌ها در این صنعت به همراه تحریم و ناطمیانی سبب شده است که وضعیت ایرلاین‌های کشور وخیم شود.

از ابتدای فروردین سال ۱۴۰۴ قرار بود نرخ سوخت بلیت هواپما از لیتری ۶۰۰ تومان به ۱۱ هزارو ۳۰ تومان برسد که با احتساب ۳۰ درصد مالیات بر ارزش افزوده، به لیتری ۱۴هزارو ۳۳۹ تومان رسید. با این حساب نرخ سوخت هواپیما امسال حدود ۲۴ برابر شد. حالا دولت به همین‌جا اکتفا نکرده و دوباره پیشنهاد داده است نرخ بلیت هواپیما در سال ۱۴۰۵ هم دو برابر دیگر افزایش پیدا کند. این ماجرا در حالی رخ می‌دهد که افزایش مداوم قیمت ارز هزینه‌های دلاری شرکت‌های هواییما را به‌شدت افزایش داده است.

شرکت‌های هواپیمایی توضیح می‌دهند نرخ تسعیر ارز شرکت‌های هواپیمایی از تیرماه تاکنون حدود ۱.۸ برابر شده است. فعالان صنعت هوایی اعلام می‌کنند با توجه به اینکه ۶۰ تا ۷۰ درصد هزینه‌های ایرلاین‌ها ارزی است، رشد نرخ ارز و عوارض و خدمات دلاری، باعث رشد قیمت تمام‌شده بلیت شده است.

با وجود این افزایش هزینه‌ها، به دلیل کاهش تقاضا، بسیاری از بلیت‌ها کمتر از سقف مصوب فروخته می‌شوند.

به گفته سامانی، در حال حاضر قیمت بلیت‌های پروازها براساس نرخ دلار بیش از صد هزار تومانی در تالار دوم ارزی محاسبه می‌شود. همچنین طبق ماده ۸۷ احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور و به منظور ارائه برخی خدمات فرودگاهی، مبلغ هفت هزار تومان در هر بلیت برای مسافران ایرانی و مبلغ ۳۵ هزار تومان برای مسافران خارجی دریافت می‌شود.

اتفاقی که حالا شمار مسافران هواپیما را به طور ذخور توجهی کاهش داده است. براساس اعلام انجمن شرکت‌های هواپیمایی شمار مسافران هواپیما در نیمه اول امسال حدود ۱۹ درصد کاهش داشته است. گذشته از این جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل خسارت سنگینی حدود شش هزار میلیارد تومان به شرکت‌های هواپیمایی وارد کرد و حالا در دی ماه پس از قطع گسترده اینترنت و بالاگرفتن تنش‌های خارجی، براساس توضیحات ایرلاین‌ها شمار مسافران هوایی به‌شدت کاهش داشته است و شوک بزرگ دیگری به این صنعت وارد کرده است.

امیرپویان رفیعی‌شاد، رئیس انجمن صنفی دفاتر سفر هوایی تهران، در گفت‌وگو با ایسنا با اشاره به قطع گسترده اینترنت این وضعیت را فراقفل‌شدگی کامل خدمات سفر توصیف کرده بود.

براساس گفته این مقام صنفی این شرایط بحرانی نتها سه سفرهای تفریحی، بلکه ماموریت‌های تجاری ضروری را نیز متوقف کرده و خسارت آژانس‌های مسافرتی را که پیش‌تر با بحران‌های اقتصادی دست‌وپنجه نرم می‌کردند، دوچندان کرده است. اگرچه وزارت میراث فرهنگی تلاش‌هایی برای ارائه اینترنت محدود به برخی مراکز داشته، اما این راهکار برای هزاران دفتر خدمات مسافرتی فعال کارساز نبوده است.

این در حالی است که هر ساله از بهمن‌ماه، بازار پیش‌فروش بلیت سفرهای نوروزی داغ می‌شد اما امسال رکود سنگین بر بازار سفرهای هوایی سایه انداخته و این صنعت را به کما برده است و حالا علاوه بر کاهش تقاضای سفرهای هوایی در نیمه اول سال، خسارت سنگین جنگ ایران و اسرائیل و حالا خسارت توقف نسبی سفرهای هوایی در دی ماه امسال، وضعیت بازار شب عید نیز همچنان در هاله‌ای از ابهام است و شرکت‌های هواپیمایی و آژانس‌های گردشگری نتوانسته‌اند برای بازار سفرهای نوروزی برنامه‌ریزی کنند.

جراحی اقتصادی دولت به قیمت گندم رسید

گندم در مسیر قیمت جدید

شرق: تیغ جراحی دولت این بار به نان رسید. پس از آنکه دولت در میانه دی‌ماه ارز ترجیحی اقلام اساسی را حذف کرد، استثنائی برای گندم و دارو قائل شد، اما حالا خبرها حاکی از آن است که کابینه چهاردهم تصمیم دارد قیمت تضمینی گندم را تا حدود نرخ بازار جهانی بالا ببرد.

تصمیمی که نگرانی‌ها را برای افزایش قیمت نان به‌عنوان قوت لایموت مردم کشور به دنبال داشته است.

دولت: قیمت گندم اصلاح می‌شود

دولت در نیمه دی‌ماه خبر داد که ارز ترجیحی کالا‌های اساسی را حذف می‌کند و در عوض به تمام ایرانیان یارانه یک میلیون تومانی می‌پردازد. البته در این بین استثنائاتی هم قائل شد و گندم و دارو را از این فهرست معاف کرد. براساس آخرین اطلاعیه دولت در نیمه دی‌ماه امسال، تأمین ارز گندم به‌عنوان یکی از کالا‌های اساسی، همچنان با نرخ ترجیحی ۲۸ هزارو ۵۰۰ تومانی می‌ماند، اما سایر کالا‌های اساسی همچون ذرت، دانه‌های روغنی، کنجاله سویا، انواع روغن خام، نباتی و پالم، برنج، جو، گوشت قرمز، گوشت مرغ، کدو، ... و... از ۲۸ هزارو ۵۰۰ تومانی برای واردات دریافت نمی‌کنند و باید از تالار دوم مرکز مبادله تأمین ارز شوند.

حالا اما ظاهرا تصمیم دولت تغییر کرده و به سراغ ارز ترجیحی گندم هم آمده است. مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهوری، به‌تازگی از اصلاح نظام قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی خبر داده و گفته است: «منی‌توان گندم را با قیمت ۲۵ هزار تومان خریداری کرد و در عین حال، جو با قیمت ۴۱ هزار تومان معامله شود». او در ادامه تأکید کرده که «نظام قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی نیازمند اصلاح است تا زمینه‌های تبعیض، رانت و بی‌عدالتی از بین برود».

رئیس‌جمهوری البته دوباره بر مبحث ارز تک‌نرخی تأکید کرده و گفته است: «هیچ توجیهی ندارد که ارز با نرخ‌های غیرواقعی در اختیار گروهی خاص قرار گیرد». اشاره پزشکیان احتمالا به سیاست حذف ارز ترجیحی است.

از آن سو غلامرضا نوری‌قرلجه، وزیر کشاورزی هم در گفت‌وگویی با صداوسیما اصلاح نرخ خرید تضمینی گندم را تأیید کرد و گفت: «حدود سه ماه قبل، عدد متوسط ۲۸ هزارو ۵۰۰ تومان برای قیمت‌گذاری گندم تعیین شده بود، اما پس از شفاف‌سازی اطلاعات و کنارگرفتن ابهامات، مشخص شد

ارزش واقعی گندم بیش از ۴۰ هزار تومان بوده است». او در ادامه تأکید کرد که «در شرایط جدید، دیگر خبری از رانت، ویژه‌خواری، قیمت‌گذاری‌های دستوری، محدودیت‌ها و قیدوبندهای صنعتی نخواهد بود. فضا، فضایی شفاف، روشن و رقابتی است که در آن بهره‌وری، کیفیت و دسترنج تولیدکنندگان به‌روشنی دیده خواهد شد».

به بهانه مقاله دکتر یوسف اباذری

نه‌هایک و کینزونه حتی استیگلیتز

حمیدروستا

دکتر یوسف اباذری مقاله «جراحی‌های بی‌پایان اقتصادی» را که یکشنبه در روزنامه «شرق» منتشر شد، با تأکید بر عدالت آغاز کردند و به پایان رساندند. ایشان با همین کلیدواژه، برنامه‌هایی را که توسط طیفی از اقتصاددانان به دولت ششم و بعد از آن آن پیشنهاد شده، زیر تیغ انتقاد خود بردند. هدف این یادداشت نه نقد دیدگاه دکتر اباذری است و نه دفاع از اقتصاددانان حلقه نیل‌سواران؛ نیت اصلی اتفاقا پرهیز از این دعوای قدیمی و تمرکز بر کلیدواژه عدالت است.

رسیدن به عدالت، به بستری نیاز دارد که فراتر از اکثر مکاتب و نظریه‌های رایج اقتصادی و سیاسی است. هیچ جامعه‌ای به عدالت و خیر عمومی نمی‌رسد مگر اینکه از دو عنصر «شفافیت و مشارکت» بهره‌مند باشد. در جامعه‌ای که از حداقل‌های شفافیت و مشارکت هم برخوردار نیست، جست‌وجوی عدالت پاسخی ندارد جز «گشتم نبود، نگرد نیست». هیچ‌یک از نسخه‌های نتولیرالیستی، لیبرالیستی، سوسیالیستی، دولت رفاهی و... امکان پیاده‌سازی ایده‌های خود را در زمین سفتی که نه شفاف است و نه نفوذپذیر ندارند. جامعه ایران سال‌هاست به این نتیجه رسیده که از یک سو «امکان مشارکت مؤثر در عرصه سیاست و اقتصاد را ندارد» و از سوی دیگر «منی‌تواند از ارکان نظام سیاسی انتظار شفافیت و پاسخ‌گویی داشته باشد». در جامعه‌ای که فاقد امکان پیش‌بینی‌پذیری و محاسبه‌پذیری است، نه هایک و نه کینز و نه حتی استیگلیتز نمی‌توانند ایده‌های خودشان را اجرا کنند. در یک کوچه بن‌بست که هیچ راهی رو به جلو وجود ندارد، هم پراید و پیکان متوقف می‌شوند و هم بنز و بی‌ام‌و. در اقتصادی که اسیر قفس سیاست شده و تمام منابع آن توسط ارکان قدرت سیاسی مصرف می‌شود، نه مباحثه «نحله‌های فکری» بلکه بده‌بستان‌های «فرصت‌طلبان سیاسی» تعیین‌کننده است. به زحمت می‌توان یک شهروند معمولی ایرانی را پیدا کرد که بداند

نان شود یا اینکه دولت بخواهد یارانه آرد را بپردازد و قیمت نان را برای مصرف‌کننده ثابت نگه دارد. در این صورت باید بررسی شود که دولت می‌خواهد منابع مالی این طرح را از کجا تأمین کند؟ به‌ویژه اینکه به‌تازگی پرداخت یارانه یک میلیون تومانی به تمامی مردم کشور را اجرایی کرده است. اگر می‌خواهد منابع را با استقراض از بانک مرکزی تأمین کند، چه قیمت نان تغییر کند و چه تغییر نکند، تورم به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به جیب مصرف‌کنندگان تحمیل می‌شود.

علاوه بر این، منتقدان توضیح می‌دهند که فاصله‌گرفتن قیمت خرید دولتی از قیمت فروش آرد، شکاف یارانه را عمیق‌تر کرده و این موضوع با دولت را به سمت «گران‌کردن نان» سوق می‌دهد که تبعات اجتماعی سنگینی دارد، یا فشار را بر ناآویان و صف و صنعت بیشتر می‌کند که نتیجه آن کاهش کیفیت یا کوچک‌شدن قرص‌های نان خواهد شد. این اتفاق در شرایطی می‌افتد که نرخ تورم مواد غذایی در ماه‌های گذشته رکوردهای قابل توجهی به ثبت رسانده است.

در آذر و پیش از حذف ارز ترجیحی اقلام اساسی، اقلام خوراکی افزایش قیمت درخور توجهی در مقایسه با ماه مشابه سال قبل تجربه کردند؛ به‌طوری‌که تورم نقطه‌ای خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها در آذر امسال به ۷۲.۳ درصد رسید که ۴۵.۹ واحد درصد از همین رقم در آذر سال قبل بیشتر است. در آذر سال گذشته تورم نقطه‌ای اقلام خوراکی و آشامیدنی ۲۶.۴ درصد ثبت شده بود.

در آذر امسال، شاخص قیمت تعدادی از اقلام خوراکی نسبت به آذرماه سال قبل بیش از دو برابر شده؛ این رقم برای برخی اقلام خوراکی حتی تا ۲۵۰ درصد پیش رفت. همچنین تورم ماهانه اقلام خوراکی و آشامیدنی در آذر سال جاری از ترم پنج درصد عبور کرد؛ به‌طوری‌که مرکز آمار تورم ماهانه اقلام خوراکی و آشامیدنی را ۵.۶ درصد و بانک مرکزی ۵.۲ درصد اعلام کرد.

در این میان تورم مناطق روستایی با اختلاف زیادی بالاتر از مناطق شهری ثبت شد؛ به‌طوری‌که در مناطق روستایی ۵۸.۹ درصد و برای مناطق شهری ۵۱.۵ درصد تورم نقطه‌ای گزارش شد.

در اصل واقعیت‌های آماری نشان می‌داد آذرماه سال ۱۴۰۴، دهک‌های پایین درآمدی بیش از پیش در تأمین اقلام خوراکی اساسی خود تحت فشار قرار گرفتند. براساس آمارهای منتشرشده، تا آذرماه دهک‌های پایین درآمدی تقریبا نیمی از درآمد خود را برای تهیه اقلام خوراکی صرف می‌کردند و حالا نگرانی‌ها برای قیمت نان به‌عنوان قوت لایموت مردم کشور بالا گرفته است.

واقعیت اقتصاد ایران و نقش دولت در ساختار سیاسی، چیزی فراتر از مباحثه‌های میان مکاتب و رویکردهای اقتصادی است.

تیر باررسال و در مناظره‌های انتخابات ریاست‌جمهوری، مسعود پزشکیان، نسخه سعید جلیلی برای دوزدن تحریم‌ها با تهاتر کالا را به سخره گرفت اما کمتر از یک سال بعد، از حذف دلار و معامله کالا به کالا با همسایگان سخن گفت؛ «منی‌توانند گندم ببرند، روغن و برنج بیاورند یا هر آنچه نیاز هست. ما می‌توانیم در داخل کشور محصولات تولید کرده و با همسایگان معامله کنیم». دکتر پزشکیان خیلی زود فهمید که دستس دولت بسته‌تر از آن است که حتی بتواند ایده‌های بدیهی و درست خود را پیاده کند. مثال گویای این ناتوانی، تأکید مداوم و چندباره رئیس‌جمهور بر ضرورت کوچک‌سازی دولت است. پزشکیان بارها ادعان کرد که دولت خیلی بزرگ شده و این دولت بزرگ عامل اصلی تورم است. با این حال، تاکنون نشانه‌ای دیده نشده که دولت چهاردهم برای لاغردن این غول تنبل و پرهزینه، رژیم غذایی جدیدی را شروع کرده باشد؛ چراکه دولت در ساختار سیاسی ایران حتی قدرت کافی برای تصمیم‌گیری درباره ابعاد خودش را هم ندارد. مشکل اقتصاد ایران و فشار خردکننده‌ای که این روزها بر مردم تحمیل می‌شود، فراتر از جل‌های نظری میان متخصصان علوم اجتماعی و علوم اقتصادی است. از صاحبان فکر و اندیشه انتظار می‌رود به جای تقلیل‌دادن مشکلات به کلیدواژه‌هایی همچون نتولیرالیسم، درباره زمین سرد و سفتی صحبت کنند که امکان اجرای هرگونه برنامه آبیاری را از بین برده است. تداوم عدم شفافیت و همچنین کاهش مشارکت مردم در فرایندهای سیاسی و اقتصادی، منجر به «بی‌اثرشدن منابع رسمی قدرت» و هم‌زمان «قوی‌ترشدن لایه‌های پنهان و تاریک قدرت» می‌شود. از این خطرناک‌تر، تحلیل‌رفتن سرمایه اجتماعی و اعتماد اجتماعی و همچنین عمیق‌ترشدن شکاف میان مردم و حاکمیت است.

گزارش بازار

گریز از میدان ریسک

علی اصغر صالحی

بازار سرمایه در حالی این هفته را به پایان رساند که انواع و اقسام ریسک‌ها مانع ادامه روند صعودی هفته‌های گذشته شده‌اند. معاملات روز گذشته بازار منجر به سقوط ۳۰۷۴۶ واحدی و افت ۰.۷۷ درصدی شاخص کل شد و در نهایت عدد شاخص در روز پنجشنبه هشتم دی روی ۳۹۸۱۶۱۷ واحد آرام گرفت. شاخص هم‌وزن نیز در پایان معاملات دیروز با افت ۶۷۹۵ واحدی و با نزول ۱.۳۲ درصدی به ۱۰۲۵۲۱۳ واحد رسید. همچنین در معاملات دیروز پس از خرید و فروش بیش از ۴۰ میلیارد سهم طی حدود ۸۸۰ هزار دادوستد، ارزش معاملات خرد سهام، حق تقدم و صندوق‌های سهامی، مختلط و درآمد ثابت بورس به بیش از ۵۱ هزارمیلیارد تومان رسید. شایان ذکر است ارزش معاملات خرد سهام، حق تقدم و صندوق‌های سهامی ۲۲ هزار و ۷۹۲ میلیارد تومان بود.

دیروز نیز فشار فروش برای چهارمین روز متوالی در بازار مشهود بود؛ به‌طوری‌که در پایان معاملات نزدیک به سه هزارو ۶۲۰ میلیارد تومان پول از بازار خارج شده و سهام اکثر شرکت‌های بزرگ و تأثیرگذار بر شاخص کل در منفی معامله شد. ملی مس، فولاد مبارکه و پالایش نفت اصفهان تأثیرگذارترین شرکت‌های بورسی بودند و در فرابورس نیز شرکت‌های پتروشیمی آریاسول، مارون و معدنی و صنعتی گهرزمین این نقش را بر عهده داشتند. در روزهای اخیر ادامه روند صعودی در سمت رقبای بازار سرمایه و بازتاب آن در معاملات صندوق‌های طلا و نقره حس جاماندگی بازار بورس از سایر رقبیان را تشدید کرده است. رشد قیمت جهانی فلزات گران‌بها و مهم‌ترین آن طلا در چند هفته گذشته ناشی از ریسک‌های بین‌المللی و افزایش اقبال جهانی به بازارهای امن و ریسک‌گریز، هم‌جهت با شرایط داخلی مانند افزایش قیمت دلار و بالا رفتن ریسک خطر درگیری نظامی با آمریکا، نوسانات صعودی طلا را در داخل با ضریب بیشتری همراه کرده است. به همین دلیل صندوق‌های طلا نیز با رشد‌های خوبی همراه شدند.

در این‌س هفته گزارش فروش ماهانه دی نیز در کدال منتشر شد و عمده شرکت‌ها با افزایش نرخ‌هایی که در ماه گذشته داشتند، نسبت به میانگین فروش ماهانه رشد فروش معنی‌داری را تجربه کردند. رشد قیمت جهانی مس شرایط خوبی را برای نرخ فروش بزرگ‌ترین شرکت تولیدکننده این محصول فراهم کرده و این اثرات در بازار دیروز نیز در معاملات ملی مس دیده می‌شد و «مللی» در کنار تک‌نما‌های دیگر در صنایع مختلف مانند غذایی، دارویی و شیمیایی با رشد قیمت و صف خرید همراه بود. اگرچه صعود قیمت دلار نیز بر درآمد و حاشیه سود تعداد زیادی از شرکت‌ها اثر مثبت خواهد گذاشت اما فعل‌آزور آن بر ریسک‌های سیستماتیک داخلی مانند ریسک جنگ با آمریکا و شرایط کنونی حاکم بر اقتصاد نرسیده و ریزش همچنان ادامه دارد. از دیگر خبرهای داغ این روزها اعلام افزایش نرخ محصولات ایران خودرو بود که براساس نظر کارشناسان می‌توانست این شرکت را بعد از سال‌ها به سوددهی برساند ولی خبرها حاکی است که سازمان بازرسی مخالفت خود را با افزایش این قیمت‌ها اعلام کرده و سخنگوی سازمان بازرسی از دعوت مدیران شرکت به سازمان و ورود همسرا به طاقت به موضوع خبر داده است.

این روزها با انتشار ارزش دلاری بازار بورس ایران در سایت‌های خبری-تحلیلی و شبکه‌های اجتماعی، بحث بر سر این افت معنادار نیز داغ است. ارزش کل بازار ایران برخسب دلار بعد از ریزش شدید این روزها کمتر از ۹۰ میلیارد دلار گزارش شده که نسبت به ماه گذشته افت معناداری داشته است؛ افتی که از یک سو ریزش شدید بازار و از سوو دیگر کاهش ارزش پول ملی باعث آن شده است.